

J E L E N T É S

A Közkönyvtarak Gyűjtő és Elosztó Társaságának liquidálásáról.

Előterjeszti:

Dr. Magyary Zoltán
miniszteri titkar és
miniszteri biztos.

M E L L É K L E T T K :

- 1./ " A Tanácsköztársaság könyvtárügye " 1-4. összefűzve.
- 2./ Vázlatoskép az Országos Könyvtárügyi és Bibliografiai Intézet 1919. április-juliusi munkájáról. Összeállította Kónalmi Béla könyvtárügyi politikai megbízott.-
- 3./ Jelentés a Közkönyvtarak Gyűjtő és Elosztó Telepének működéséről. Összeállította Fejes Sándor a telep vezetője./
- 4./ A Közkönyvtarak Gyűjtő és Elosztó Telepének ügyrendje / ennek egyetlen példánya a Telep irattárában van.-/

A Közkönyvtárak Gyűjtő és Elosztó Telepének liquidálásáról
kiküldött miniszteri biztostól.

Nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Ur !

A folyó évi augusztus hó 6-án 4343/1919.

Eln. szám alatt kelt iratával Nagyméltóságod hivatali elődje engem a Szelleni Termékek Országos Tanácsának liquidálására miniszteri biztosi minőségben kiküldeni, augusztus hó 11-én 4426/1919. Eln. szám iratával pedig a fenti megbizással kapcsolatban megbizni méltóztatott a volt Közoktatásügyi Népbiztosság által létesített könyvgyűjtő telep és általában a szocializált könyvtárak liquidálásával is.- Végül a közkönyvtárak liquidációjával kapcsolatban 170012/1919.B.-XVIII.sz. iratával azzal méltóztatott megbizni, hogy a volt Tanácskormány által szervezett Országos Könyvtárügyi és Bibliografiai Intézet pénztári feljegyzéseit és pénztári okmányait az intézet volt pénztárosától Kenessey Sándortól szintén vegyen át és egyuttal szerezzek tudomást az említett intézet irattárának hollétéről és intézkedjem annak beszállításáról.-

A fenti rendeletek értelmében haladéktalanul eljártam, a Közkönyvtárak Gyűjtőtelepét liquidáltam, az Országos Könyvtárügyi és Bibliografiai Intézet pénztári okmányait beszereztem s azokat is megvizsgáltam és leltároztam, végül az intézet volt helyettes vezetőjének, Köhalmi Bélának azt az utasítást adtam, hogy az általa biztos helyen elhelyezett irattárnak novaszállítása iránt, - minthogy nekem arra szükségem nem volt, Czakó Elemér min.Tanácsos urtól, a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszterium B.XVIII. osztályfőnökétől kérjen utasítást.-

Nagyméltóságu

H U S Z Á R K Á R O L Y
vallás- és közoktatásügyi miniszter Urnak,

B U D A P E S T.

A működéséről szóló részletes jelentést az
alábbiakban vagyok bátor előterjeszteni:

I. J o g f o r r á s o k.

A volt Tanácskormány könyvtár-politikájának
alapjául a Közoktatásügyi Népbiztosságnak a könyvtárak köztulajdon-
ba vételéről s az Országos Könyvtárügyi Tanács, valamint Munkás-és
Katonatanácsok könyvtárügyi alosztályának megalapításáról és e-
zek feladatairól szóló 22.K.N. rendelet szolgál. Ez a rendelet ki-
mondta, hogy " a magyarországi Tanácsköztársaság az ország lakos-
ságának könyvvvel s a hozzávezető segédeszközökkel / bibliografiák,
katalógusok/ való ellátását állami feladatnak tekinti. Ezért tehát
köztulajdonba és kezelésébe vesz minden tudományos és közművelő-
dési könyvtárt, amennyiben az a hivatali kézi könyvtár kereteit
tulhaladja." /1.§./ " Az egész ország tudományos és közművelődési
könyvtárügyének központosított ellátása és irányítása céljából a
Közoktatásügyi Népbiztosság egy Országos Könyvtárügyi Tanács és
ennek segédszervéül egy Országos Könyvtárügyi és Bibliografiai
Intézet az eddig fennálló Múzeumok és Könyvtárak Országos Taná-
csát valamint a Múzeumok és Könyvtárak Országos Felügyelőségét."
2./§./" A megyék, városok és községek könyvtárügyének intézése az
Országos Könyvtárügyi Tanács irányítása alatt a helyi Munkás és
Katonatanácsok feladata."/3.§./

Az Országos Könyvtárügyi Tanács megalakulá-
sáig ennek hatáskörét a fenti rendeletnek 6.§.-a a könyvtárügyi
politikai megbizottakra ruházta.

Az ismertetett 22.K.N. alapvető rendeleten
kívül a könyvtárügyekre vonatkozó népbiztosi rendelkezést tartalmaz-
tak még az 1. K.N. 70831/1919. számú Közoktatásügyi Népbiztossági
rendelet, amely a könyvgyűjteményeknek a Fővárosi Szabó Ervin könyv-
tárba való bejelentését, a 6. K.N. közoktatásügyi népbiztosi rende-

let, mely a kulturális célokat szolgáló helyiségek lefoglalását rendelte el.

A 23. K.N. közoktatásügyi népbiztosi rendelet a kezelés és őrizet nélkül maradt vagy bármiként veszélyeztetett magán- és családi könyvtárak köztulajdonosa vétele és az eladásra kerülő könyvtárak kényszer felajánlásáról intézkedik.-

A 24. K.N. közoktatásügyi népbiztosi rendelet a megszűnt vagy felszámolás állapotában levő egyesületek /intézmények társaságok/ könyvtárát, archívumát a hozzájuk tartozó állványokkal és berendezési tárgyakkal együtt a Közoktatásügyi Népbiztosság tulajdonába vette.-

A 6. N.T. számú Népgazdasági Tanácsi rendelet a könyvpiacnak május hó végére való megnyitása alkalmából a közkönyvtárak szükségletének biztosítása végett elrendelte, hogy kiadók a kereskedőknek oly készletből, amelynek példányszáma ezren alul van, könyvet vagy zeneművet csak a Szellemi Termékek Országos Tanácsa könyvkiadói és kereskedő üzemeket szocializáló szakosztályának és a könyvtárügyi politikai megbízottak együttes engedélyével szolgáltathatnak kő és sortimentek, antiquariumok és könyvterjesztő vállalatok 10 példánynál nagyobb leltározási kényszer alá eső készleteiknek összes példányait is zár alá kell venni és ezekből a készletekből szintén csak a Szellemi Termékek Országos Tanácsa és a könyvtárügyi politikai megbízottak együttes engedélye alapján szabad könyvet kiszolgáltatni.-

Jelentősen szerepet játszott volna a 60. K.N. számú közoktatásügyi népbiztosi rendelet is, amely a nyomdai termékek könyvtári megőrzése, bibliografiai és statisztikai feldolgozása és a könyvtári szükséglet biztosítása iránt intézkedett, de csak 1910. július hó 16-án jelent meg, végül a 65. K.N. számú közoktatásügyi népbiztosi rendelet megszervezte az Országos Könyvtárügyi és Bibliografiai Intézet, amelynek feladataul az ország könyvtárügyének és a könyvtárakkal összekötött tudományos kutatásnak és népnevelő munkának egységes vezetését, valamint felügyeletét

tüzet ki, a 66. K.N. számú közoktatásügyi népbiztosi rendelet pedig a 65. K.N. számú rendeletet azonnal életbe léptette és a 22. K.N. számú rendelettel megállapított könyvtárügyi politikai megbizotti hatáskört az Országos Könyvtárügyi Bibliográfiai Intézet vezetőjére ruházta át. Ez a két utóbbi, rendelet azonban csak közvetlenül a tanácsrendszer bukása előtt jelent meg: 1919. július 30-án.

/ Min ezek a rendeletek a " Tanácsköztársaság könyvtárügye" 1-4. számú s 1./ . alatt mellékelt füzetében megjelentek./

II. A könyvtárügyi politikai megbizottak és működésük.

A 22. K.N. számú közoktatás-ügyi népbiztosi rendelet által megállapított hatáskörrel Lukács György népbiztos helyettes a 70633/1919. VII.B. számú rendelettel 1919. március hó 30-án Dienes Lászlót a könyvtári ügyek megbizottjává, Kőhalmi Bélát a könyvtári ügyek helyettes megbizottjává nevezte ki és mindkettőt megbizta a Könyvtárügyi Tanács megszerzésével. Mindketten az Andrássy ut 12. számú ház I. emeletén levő helyiségében megkezdtek működésüket és később a 65. és 66. K.N. számú rendeletek megjelenésével kapcsolatban az Országos Könyvtárügyi és Bibliográfiai Intézet vezetőjévé illetve helyettes vezetőjévé neveztettek ki.-

Dienes László a tanácsköztársaság bukása után ni időben részben ismeretlen helyen tartózkodott, részben letartóztatásban volt, úgy hogy megbizatásom óta nem volt módomban vele érintkezni, ellenben helyettesét Kőhalmi Bélát jelentkezése után kikérdeztem és felhívtam, hogy működésükről tájékoztató jelentést készítsen. A jelentést, melyet az Országos Könyvtárügyi és Bibliográfiai Intézet illetve a könyvtárügyi megbizottak április- júliusi munkájáról átadott, 2./ . alatt van szerencsém másolatba csatolni.-

Itt van szerencsém előadni, hogy a könyvtárügyi politikai megbizottak hivatali személyzete, akik később működésüket mint az Országos Könyvtárügyi és Bibliográfiai Intézet alkalmazottai tovább folytatták, a következők voltak:

1. Dienes László Fővárosi Könyvtár könyvtárosa,
2. Kőhalmi Béla " " "
3. Szigeti Gabriella Fővárosi Könyvtári tisztviselő,
4. Enyvári Jenő Fővárosi Könyvtár könyvtárosa,
5. Pfeiffer Sándor Pester Lloyd munkatársa,
6. Kovacs Ödön dr. ügyvéd,
7. Kunstädter Adolf vásárgerekeskedő,
8. Kenessey Sándor Fővárosi tisztviselő,
9. Schumann Magda gépirónő
10. Klein Rózsi " "
11. Dienes Barna / Dienes László öccse /
12. Faludi Boriska, gépirónő
13. Vörösváry Ferenc, Erzsébet Népakadémia vezetője
14. Szabó Lőrincz, fogságból hazajött ember
15. Csiky Imre, szolga.

A könyvtárügyi politikai megbízottak működésének ellenőrzésére kellő számú adat rendelkezésére nem állott, ezért én működésében és ezen jelentésében az ő tevékenységükre csak annyiban terjeszkedek ki, amennyiben működésük a Közkönyvtárak Gyűjtő és Elosztó Telep működésének megértéséhez és elbírálásához szükséges és amennyiben pénztári feljegyzéseik és pénztári okmányaiknak számszerű helyesség szempontjából való elbírálás azt megkívánja.-

III. A Közkönyvtárak Gyűjtő és Elosztó Telepe.

A mint Kőhalmi jelentéséből kitűnik, a könyvtári politikának céltudatos keresztül-vitele megkívánta, hogy intézkedések történjenek annak a könyvanyagnak biztosítására, amely egyrészt a meglévő könyvtárak fejlesztésére, másrészt a felállítandó új könyvtárak számára szükségesek.- Jogalapot a könyvanyagnak megszerzésére a 23.K.N., a 24.K.N. és a 6. N.T. számú fent ismertetett rendletek szolgáltattak.- Szükséges volt azonban a tényleg lefoglalt könyvanyagnak egy helyen való összegyűjtése egyrészt azok biztonsá-

ganak , másrészt rendszeres feldolgozásának érdekében.-

Erre a célra létesítették a Közkönyvtárak Gyűjtő és Elosztó Telepe, amely a IX., Lónyay utca 32. illetve a Kinizsy utca 2. szám alatt levő Központi Zálogház épületében helyeztetett el, amelyben egyuttal a Szellemi Termékek Országos Tanácsának Terjesztési Osztálya is raktáraival együtt el volt helyezve.-

Ezen telepen tehát összegyűjtették a könyvkiadóknál, a könyvkereskedőknél és antiquariumoknál lefoglalt könyvek, valamint a lefoglalt és köztulajdonba vett magánkönyvtárak, végül idekerült volna a Közkönyvtárak értékes duplum anyaga központi értékesítés céljaira.-

Ez a telep 1919. május 26-án kezdte meg működését és vezetőjéül Fejes Sándor, az Athenaeum részvénytársaság volt igazgatója nevezetett ki.-

Fejes Sándor megbízatáson átvételekor is helyén volt és őt is felhívta, hogy a könyvgyűjtő és elosztó telep működéséről készítsen jelentést. Jelentését 3./ alatt van szerencsém másolatban csatolni.-

A Közkönyvtárak Gyűjtő és Elosztó Telepének ügyrendjét 4./ alatt szintén mellékelem.

Van szerencsém ideiktatni a Könyvgyűjtő és Elosztó Telep irodai személyzetének névsorát, amely a következő volt:

1. Fejes Sándor, vezető
2. Benedek Rezső helyettes vezető
3. Ackermann Imre könyvkiadó,
4. Braun Boriska gépirónő,
5. Braun Erzsébet magánhivatalnoknő
6. Benyó Károly, Blockner hird. iroda tisztviselője
7. Batta István, iparművész
8. Csik Valéria gépirónő

9. Davidovics Jenő könyvkereskedő
10. Fischer Ferenc, Athenaeum tisztviselője
11. Dr. Fejér Lajos ügyvéd
12. Fleischmann Pál könyvkereskedő segéd;
13. Gerő Henrik nyomdatulajdonos Rutkán
14. Goldstein József könyvkereskedő
15. Goldstücker Gyula nyomdász
16. Graf Ferenc német állampolgár könyvkereskedő,
17. Göbel Ödön könyvkereskedő
18. Herczeg Gyula ékszerész
19. Horváth Endre Athenaeum tisztviselője
20. Hruska A. Lipót könyvkereskedő
21. Hajdu Aladár könyvkereskedő
22. Kitzinger Józsefné Kilián cég alkalmazottja
23. Kunsay Miklós Athenaeum tisztviselője
24. Kohen Lipót könyvkereskedő
25. Meissner Siegfried főkönyvelő magáncégnél
26. Poll Sándor könyvkereskedő, Színházi Élet alkalmazottja
27. Petten Sándorné pénztárosné
28. Dr. Ranschburg Nándor ügyvéd
29. Silber Ferenc Athenaeum tisztviselője
30. Sándor Jenő " " "
31. Sömjén László könyvkereskedő
32. Schmidt Ede nyomdatulajdonos
33. Scheiber Róza Grill cég alkalmazottja
34. Váradi Imra magánhivatalnok
35. Vargha Gyula Ált. Beszerzési R.T. tisztviselője.

A személyzet csaknem kivétel nélkül könyv-
 arusító szakképzett személyzet volt, akik mellé a könyvek kezelé-
 sében való fizikai munkára 15-20 segédmunkás volt alkalmazva.-

IV. Egyéb intézkedések és tervek.

A könyvtárügyi politikai megbízottaknak egyéb
 működéséről és terveiről Közhalmi jelentésén kívül a Tanácsköztársas-

ság könyvtárügyének csatornázásai és a politikai megbízottak irattára fog felvilágosítást nyújtani. Ezuttal csak a volt érdekképviseltek könyvtárainak a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara helyiségében " Magyar Közgazdasági Könyvtár és Archivum " cím alatt való egyesítése tervéről varok bátor említést tenni, amely tervre vonatkozó felvilágosítást a " Tanácsköztársaság Könyvtárügye " című lap 2-3. számának 7-ik oldala tartalmaz. E szerint a terv szerint 8 érdekképviselőt könyvtárának a Kereskedelmi Iparkamara könyvtárával való összeolvasztásáról volt szó, miként azonban a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Elnökségének 11627/1919. szám alatt hoztam intézett iratából kitűnik, csak az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülésnek és Gyáriparosok Országos Szövetségének könyvtára szállították át a Kereskedelmi és Iparkamarának épületébe és eza könyvanyag és a kamara könyvtárától külön tartva őriztetett, - Azóta ezek is visszaadattak tulajdonosaiknak. -

V. A Liquidáció.

Nagyméltóságod hivatali elődjének 4426/1919. Eln. számú fent idézett rendeletével utacitást nyervén a Közkönyvtárak Gyűjtő és Elosztó telepének liquidálására, a liquidációt a következő módon hajtottam végre:

Mint hogy Fejes Sándor, a telep volt vezetője, az Athenaeumnál viselt állását elfoglalta és ennek következtében nem fordíthatta teljes munkáerejét a telep munkáira, megbiztam őt azzal, hogy a liquidációt, amelynek közvetlen vezetésére a volt helyettes vezetőt Benedek Rezsőt jelöltem ki, Fejes mindvégig ellenőrizze és annak lebonyolításától tette mindkettőjük felmentését függővé. -

Fejes és Benedek a Gyűjtőtelep volt személyzetének megtartott részével a könyveket volt tulajdonosaiknak meghatározott munkaterv szerint kiadták. -

A telepen, miként az Fejes Sándor jelentéséből megállapítható

magánkönyvtarakból körülbelül 140000 db. vegyes könyv
könyvkiadók raktáraiból és a
Szellemi Termékek Országos Tanácsa Terjeszté-
si Osztályától.....3730000 " " "
a könyvkereskedők raktáraiból pedig körülbelül 136400 " " "

Összesen körülbelül.....549400 db. vegyes könyv
volt összegyűjtve.-

A magánkönyvtáraknak anyagából a könyvtárügyi
politikai megbizottak a Központi Vörös Őrség részére elszállítottak
522 db
vegyes könyvet, ebből a mennyiségből a liquidálás folyamán
a telepre visszahozatott..... 182 "
vegyes könyv, úgy hogy a hiány a magánkönyvtári anyagból csak
mintegy..... 360 drb
vegyes könyv.-

Ugyancsak a könyvtárügyi politikai megbizottak
utasítása értelmében a kiadók anyagából a Diák-szocialis Könyvtár
részére elszállított 323 drb. vegyes orvosi könyv, mely mennyiség
a liquidálás folyamán a Közkönyvtárak Telepére hiánytalanul vissza-
szállított.- Ugyanarra az utasításra a Győr városi könyvtár részé-
re elszállított 345 drb. és Vörösváry Ferenc részére 125 drb.
Összesen 470 drb. vegyes propaganda füzet, melyeknek visszaszerzé-
se iránt a propaganda iratok megsemmisítésére vonatkozó kormány ren-
deletre való tekintettel lépések itteni részről is tétettek.-

A kiadók tulajdonát képező anyagból ugyan-
csak a politikai megbizottak utasítására Mai Henrik és Fia, Révai Test-
vérek, Politzer Zsigmond és Franklin Társulat cégektől közvetlenül
az Egyetemi Könyvtár részére különböző vegyes könyvek szállítottak,
melyek átvételét az Egyetemi Könyvtár írásban is elismerte és a me-
lyek értékét az Egyetemi Könyvtár a nevezett cégekkel közvetlenül
fogja elszámolni.- Végül ugyanilyen utasításra a könyvkereskedők tu-
lajdonát képező német könyvekből a Fővárosi volt / Szabó Ervin/könyv-
tár címére 1130 drb. vegyes könyv kiszállított, melyek értékét
Egyetemi főkönyvtáros kijelentése szerint a Fővárosi Könyvtár az érde-

kelt cégek meg fogja téríteni.-

Mínt hogy a fentiekből is kitűnőleg megállapítható, hogy sem a volt magánkönyvtárak tulajdonosai, sem a kiadók illetve könyvkereskedők a Közkönyvtárak Gyűjtő és Elosztó Telepének működéséből kifolyólag számottevő kárt nem szenvedtek, s ha például a magánkönyvtárak némelyikét nagyobb veszteség érte is, az a Gyűjtőtelepre való szállításuk előtt következett be, amíg azok kellő biztonságban nem voltak, ezért minden volt tulajdonosnál elérhető volt az, hogy az átvételi elismervényen nyilatkozzanak, amely szerint sem a Közkönyvtárak Gyűjtő Telepével, sem a Magyar Államkincstárral szemben a kommunista kormány cselekedeteiből kifolyólag semiféle követelést nem támaszt. A beszállított 43 magánkönyvtár közül már csak kettő várja elszállítását s a könyvkiadóktól és könyvkereskedőktől bevont könyvek közül is csak néhány jelentéktelen tétel maradt már vissza.-

A könyvtárszerekre és egyéb könyvtári felszerelési tárgyak, amelyeket a kommunizált magán- és közkönyvtárakból beszállítottak, a könyvekkel együtt szintén visszaadottak jogos tulajdonosaiknak s ezek átvételéről szintén külön elismervényt s azon a fentiekhez hasonló nyilatkozatot adtak úgy, hogy a Közkönyvtárak Gyűjtő és Elosztó Telepének működéséből kifolyólag kártérítési igénybejelentés egy sem érkezett, melyen nem is várható.-

A 48 magánkönyvtár közül egyetlen egy könyvtár vásároltatott meg a politikai megbizottak által: az Úzv. Vida Lajosné-féle, amelynek vételárát 6500 koronában állapították meg.- Mínt hogy a könyvtár átvételekor a feltárás szerinti mennyiségből néhány kötet hiányzott, Úzv. Vidának részére csak 6000 koronát folyósítottak, a pénztári okmányok között megvan Vidának 2 db. nyugtája egyenként 3000 koronáról, amely összegeket könyvtár a "vételára" fejében átvett. Mínt hogy ezt a könyvtárt a könyvtárügyi politikai megbizottak a közoktatásügyi tárca terhére felvett ellátmányokból fizették ki, ez a könyvtár a liquidáció időpontjában is a közoktatásügyi tárca tulajdonul volt tekintendő és ezért ezt a könyvtart átadtam a vallás- és közoktatásügyi miniszterium házi könyvtarának, amelynek értékes kiegészítő részét képezi.-

A liquidációnak lebonyolítása szeptember hó közepéig, tehát körülbelül 5 hét alatt történt s azt a jelentéktelen egyéb mennyiséget, amelyet tulajdonosa nem vett át, a Központi Zálogház raktárában megfelelő **bíztonság** mellett helyeztem el, annak kezelésével Kamenitzky Árpád állami zálogházi szímvizsgálatot bíztam meg úgy, hogy a Közkönyvtárak Gyűjtő és Elosztó Telepének egész személyzete nélkülözhetővé vált és azokat szeptember közepén kivétel nélkül felmenthettem és abból az alkalomból Benedek Rezsőnek és Fejes Sándornak működéséért köszönetet és elismerést nyilvánítottam.-

Fejes és Benedek esetét annyi rombolási dűhében tobzódó kommunistával szemben jellemző példaként említem fel arra, hogy a Tanácskormánynak némely alkalmazottja, akinek gondolkodásmódja és érdeke a kommunizmus rendszerével ellentétes volt, milyen nagy mértékben nehezíthette meg, sőt akadályozhatta saját hatáskörében a romboló intézkedések végrehajtását.- Fejes és Benedek mindketten a Athenaeum részvénytársaságnak nagy évi jövedelmű tisztviselői voltak, akiknek érvényesülését és munkakedvét a szovjetrendszer elvágta és teljesen tönkretétellel fenyegette az ő szakmájukba tartozó összes könyvkiadó vállalatokat.- Céljük tehát nem lehetett más, minthogy előre látva a tanácsrendszer bukását, arra törekedjenek, hogy a vállalatokat és a vállalatok **Fő** megrendelői közé tartozó könyvtárakat nagyobb károktól lehetőleg megmentésék.- Ez nekik részben előrelátó intézkedéseikkel, részben szabottázsukkal sikerült is úgy, hogy a legnagyobb részük van abban, hogy ez az intézmény az államnak és az érdekelt magánosoknak tulajdonát megőrizte és kis veszteséggel liquidálható volt.-

VI. Pénzügyi jelentés.

A Közkönyvtárak Gyűjtő és Elosztó Telepének könyv és pénz-kezelését megvizsgálva megállapítást nyert, hogy a megfelelő rendben vezetett és a könyvek lezárása után készített mérleg azt az eredményt mutatja, hogy ez az üzem netto körülbelül 360.000 koronájába került az államnak, amely összegből mintegy 230.000 korona esik személyzeti járandóságokra, 50.000 korona fuvar költségekre, 73615 korona pénzürték csökkenés.-

Az eredményről részletes mérleg és ehhez je-

lentés készült .-

Minthogy a Könyvgyűjtő és Fiosztó Telep pénztára ellátmányát tulnyomó részben a könyvtárügyi politikai megbizottaktól kapta, számadásának megvizsgálása a politikai megbizottak számadásainak vizsgálatával kapcsolatos.-

Ez a számadás nem olyan áttekinthető, mint a Könyvgyűjtő Telepé, vizsgálata sem volt még befejezhető, a nyers mérlegből azonban megállapítható, hogy ez az üzem netto körülbelül 170.000 korona veszteséggel zárul, amely összeg szintén tulnyomó részben személyi járandóságból kerül ki.-

A könyvtárügyi politikai megbizottak és azoknak működése az államra tehát körülbelül 530.000 korona veszteséget jelentett, amely veszteségért azonban a politikai és anyagi felelőséggel a közoktatásügyi népbiztosok tartoznak, akiktől kinevezésüket és utasításaikat kapták.-

Gazdálkodásaikról részletes jelentést pénztári könyvek felterjesztése alkalmából fogok előterjeszthetni.-

VII. Kritika és javaslat.

A könyvtárügyi politikai megbizottak programja és rendeltetése a tulusoktól eltekintve életrevaló és kulturális haladásnak tekinthető. Kétségtelen ugyanis, hogy közkönyvtárainak szervezete és állapota sok kivánni valót hagy maga után. Több nagy könyvtár alakult ki Budapesten, amelyek egymástól teljesen függetlenek és rendszeres egymást kiegészítő működésük biztosítására semmi nemű intézkedés nincsen. Kutató, vagy tanulni vágyó ember nem tudhatja biztosan, hogy a keresett könyvet melyikben találhatja meg és esetleg kénytelen valamennyit hiába végigjárni. Mert könnyen előfordulhat, hogy munkát egyik könyvtárban sem találhatja meg, viszont nem ritka eset az, hogy számos munkát valamenyik könyvtár annyi példányszámban hozat meg, hogy azoknak száma a szükségletet jelenlegylen túlhaladja.- A könyvtárak anyagának áttekinthetlensége fokozott nehézséget jelent azok számára, akik valamely vidéki városban szorulnak kutatásuk során a fővárosban levő könyvtárak anyagára.-

Hasonlóképen jelentékeny megkönnyítést jelentené a könyvtárak használhatóságának és így a műveltség és a tudományos kutatás fokozásának az, ha a könyvtárak technikai berendezése és kezelése egységes elvek szerint történnék és arra szakképzett és egyformán képzett személyzet állna rendelkezésére.-

Az Országos Könyvtárügyi és Bibliográfiai Intézet, melynek felállítását a Közoktatásügyi Népbiztosságnak 65.K.N. számú rendelete rendelte el és amelynek ügykörét látták el tulajdonképpen megelőzőleg a könyvtárügyi megbizottak, ezeknek és hasonló hiányoknak a kiküszöbölésére és a könyvtárügyi rendszeres fejlesztésére lett volna hivatva, amiben természetesen azért volt könnyű helyzete, mert a Tanácsköztársaság szerzett jogokat nem ismerve, akadálytalanul rendelkezett a rendelkezésre álló intézetek, személyzet és készlet fölött.-

Ha azonban az állam most, amikor a szerencsétlen Tanács kísérlet megbukott, az ország könyvtár-ügyének tagadhatatlan fogyatékoságain megfelelő intézkedésekkel változtatni nem fog, ez a kérdés egyike lesz azoknak, amelyekben a Tanácsköztársaság üdvöset alkotott, amit tőle elvitatni nem lehet és amely intézkedése kétségtelen haladást jelentett a megelőző és most visszaállított helyzettel szemben.-

Ezért annak, tiszteletteljes nézetemnek vagyok bátor kifejezést adni, hogy olyan szervnek felállítása, amelynek rendeltetése megfelelő módosításokkal a Közoktatásügyi Népbiztosság 65. K.N. számú rendeletének felelne meg, a tudományos kutatásnak és hazánk művelődésének előmozdítása érdekében olyan nagy jelentőséggel bírna, hogy ha annak megvalósítása a különböző érdekek és szerzett jogok miatt a mai jogállapotok szerint nehézségekbe ütközik, az esetleg törvényhozási szabályozásra és arra is méltó, hogy a legközelebb jövő legsürgősebb feladatai közé soroztassák.-

Budapest, 1919. október 6-án.

miniszteri titkár és
miniszteri biztos.